

Pau Vila en la plenitud de la seva maduresa, el dia que feia els 99 anys, darrer aniversari que va poder celebrar

(Foto: *L. Casassas*)

DE LA CONEIXENÇA DEL PENSAMENT GEOGRÀFIC

Unes consideracions generals

Quan, per donar compliment a la petició d'uns amics de Reus que sol·licitaven unes lliçons en recordança de Cels Gomis, es plantejaren de nou les qüestions de l'àmbit de la geografia i de la condició del geògraf, es tornà a manifestar la mancança que arrossega la geografia catalana, com la de molts altres indrets, en l'aspecte conceptual: Què és la geografia? Qui es pot considerar geògraf?

Potser val la pena, doncs, començar amb una aproximació conceptual i recordar, en primer lloc, que la geografia és una activitat intel·lectual que apareix marcada pel medi on viuen els homes que la fan. Aquest medi és l'espai humanitzat, que no pot deixar d'ésser considerat com un espai social.

Si l'espai geogràfic és un fet social, mai no es podrà considerar com un fet donat per sempre i immutable, sinó, al contrari, ho haurà d'ésser com el fruit d'un procés evolutiu, continu i inacabat, com un fruit de la història humana i com el resultat d'un procés que ha portat l'home des de la utilització passiva de les condicions de l'espai ecològic a la constitució actual d'un espai que es vol considerar racional, on es volen dominar les pròpies forces de la naturalesa. L'espai és un conjunt social produït.

Ara bé, si es considera des d'aquest punt de vista, la geografia s'ha d'entendre com una activitat intel·lectual que, per al seu desenvolupament, té necessitat dels coneixements i dels resultats assolits per moltes altres ciències que, de vegades, es consideren afins o auxiliars, necessita llurs avaluacions i llurs mètodes de discussió.

Aquestes branques científiques cada cop engloben camps més extensos i més variats. La recerca de dades i l'elaboració dels seus resultats, així com el procés de discussió dels mètodes que s'han fet servir per a aquesta elaboració, han encaminat la geografia vers l'àmbit de les ciències analítiques de la naturalesa i de l'home. Per això, la geografia investiga en els camps de la geologia, l'edafologia, la climatologia, la botància, etc., al mateix temps que ho ha de fer en els de la sociologia, la demografia, l'etnologia, l'antropologia, l'economia, l'urbanisme, la informàtica, l'estadística, etc.

A més, per evitar de caure en una manca de perspectiva temporal que podria convertir-la en una disciplina apartada de les preocupacions actuals, la geografia, que té per objecte l'estudi d'un fet social, humà i contingent, ha de mantenir un contacte intens amb la investigació històrica i, com és natural, en primer lloc, amb la història de la pròpia geografia.

Finalment, cal dir que d'aquest contacte i de la comparació constant amb totes les ciències socials citades, neix un altre dels caràcters distintius de la geografia, que és el de la seva vocació didàctica o pedagògica. Aquesta vocació, reforçada pel seu solatge humanístic, distingeix la geografia de moltes altres disciplines. I, encara, cal assenyalar un altre aspecte interessant i important: la geografia -i les altres ciències, que potser no es poden titllar, només, d'afins o d'auxiliars, perquè també són escrutadores de la realitat humana espacial- ha estat conreada per una munió heterogènia d'investigadors. Doncs bé, quan s'estudia la història de la geografia, hom s'habitua a amollonar-ne el procés amb uns quants noms majors que n'emmarquen la visió i, fent-ho així, es negligeixen aquells noms que hom considera menors o menys fonamentals, i d'aquesta descurança moltes vegades en sobrevé l'oblit, i d'aquest oblit l'empobriment de tota la història del pensament geogràfic.

I això no és just, perquè igual que hom no pot pensar en la magnificència de qualsevol edifici o monument sense tenir present el conjunt de pedres que han servit per bastir-lo, així qualsevol ciència no és fruit, només, d'una activitat capdavantera de personalitats sobresortints, sinó de la tasca perseverant i continuada de la munió d'investigadors de què s'ha parlat suara.

Fins i tot en considerar, en general, que tot el que és real és racional, el geògraf ha tingut la tendència d'abandonar -i això des de fa temps- la simple descripció dels fets i ha intentat una interpretació coherent i globalitzadora del món. Però, malgrat que no es mantingui fidel a aquesta actitud, no ha pogut oblidar, tampoc, els continguts diversos de la naturalesa humana no específicament racionals, i per aquest camí o biaix la geografia també ha establert un contacte més directe amb aquelles altres branques del saber que aprofundeixen la seva recerca vers allò que l'home té de més fonamental i de més íntim, vers allò on potser es troben les seves possibilitats i capacitats creadores, d'on ha sorgit la seva capacitat formadora de col·lectivitats que s'han anat assentant en espais concrets i vius, d'on ha sorgit, en fi, el que hom ha anomenat "l'home habitant" en la seva plena quotidianitat.

Per tot això, aquestes consideracions inicials són avinents al cas concret de la petició dels amics de Reus:

Quin paper jugà Cels Gomis en la història del pensament geogràfic català i en la història de la recerca de la realitat "geogràfica" de Catalunya?

El cas de la geografia catalana

Cal pensar que aquestes consideracions no han estat únicament una reflexió teòrica abstracta, sinó que es poden aplicar perfectament al cas concret de la geografia de Catalunya.

Tot al llarg de la seva història, la geografia de Catalunya, potser per la seva institucionalització acadèmica tan tardana, ha caminat molt lligada a les altres branques científiques citades més amunt. I encara es pot dir més: es poden considerar formadors de la geografia de Catalunya tot un estol de científics conreadors d'altres ciències i que practicaven activitats que, en un concepte limitat, només es podrien considerar tangencialment i episòdicament geogràfiques.

Cal afegir que l'estudi de la geografia a qualsevol país, i per tant a Catalunya, es troba en una àrea d'intersecció d'activitats intel·lectuals que fan entendre el país com una realitat conformada des del territori i resultat de relacions humanes de tota mena: culturals, econòmiques, polítiques, de poder, etc.; té molta importància, en el cas concret de Catalunya, que és una comunitat altament urbanitzada, el paper jugat per la urbanització i per les xarxes urbanes organitzades jeràrquicament, segons el grau de poder que posseeixi en cada nucli, i el de les aglomeracions metropolitanes i supramunicipals que ara transformen la jerarquia establerta.

S'ha dit que la relació entre l'home i el territori s'ha d'estudiar tenint en compte les accions que s'efectuen al territori i les reaccions que s'experimenten davant d'aquestes accions, considerant, en tots els moments, la contingència i la variabilitat dels fets humans. Sempre ha d'ésser així, i el cas de Catalunya no és cap excepció.

Tot el que s'ha dit amb caràcter general és aplicable al cas català; així, doncs, el seu estudi no es pot realitzar sense les aportacions d'altres disciplines: l'economia política, la sociologia, l'antropologia cultural, la lògica dels sistemes, el dret administratiu, el dret polític, etc., perquè la geografia regional no és sinó una àrea d'intersecció de disciplines l'objecte d'estudi de la qual no és un sector homogeni, sinó un espai complex en el que s'efectuen innombrables combinacions de factors naturals i humans, individuals i de grup.

On situar Cels Gomis i tants d'altres?

Per la mateixa manca de límits rígids entre les ciències que tenen per objecte d'estudi l'home, i fins i tot entre qualsevol activitat de la ment humana, no és fàcil encasellar els científics en compartiments fixos. I menys encara, en els moments en què no existia una classificació acadèmica simplificadora, encara que moltes vegades fos deformadora de la realitat.

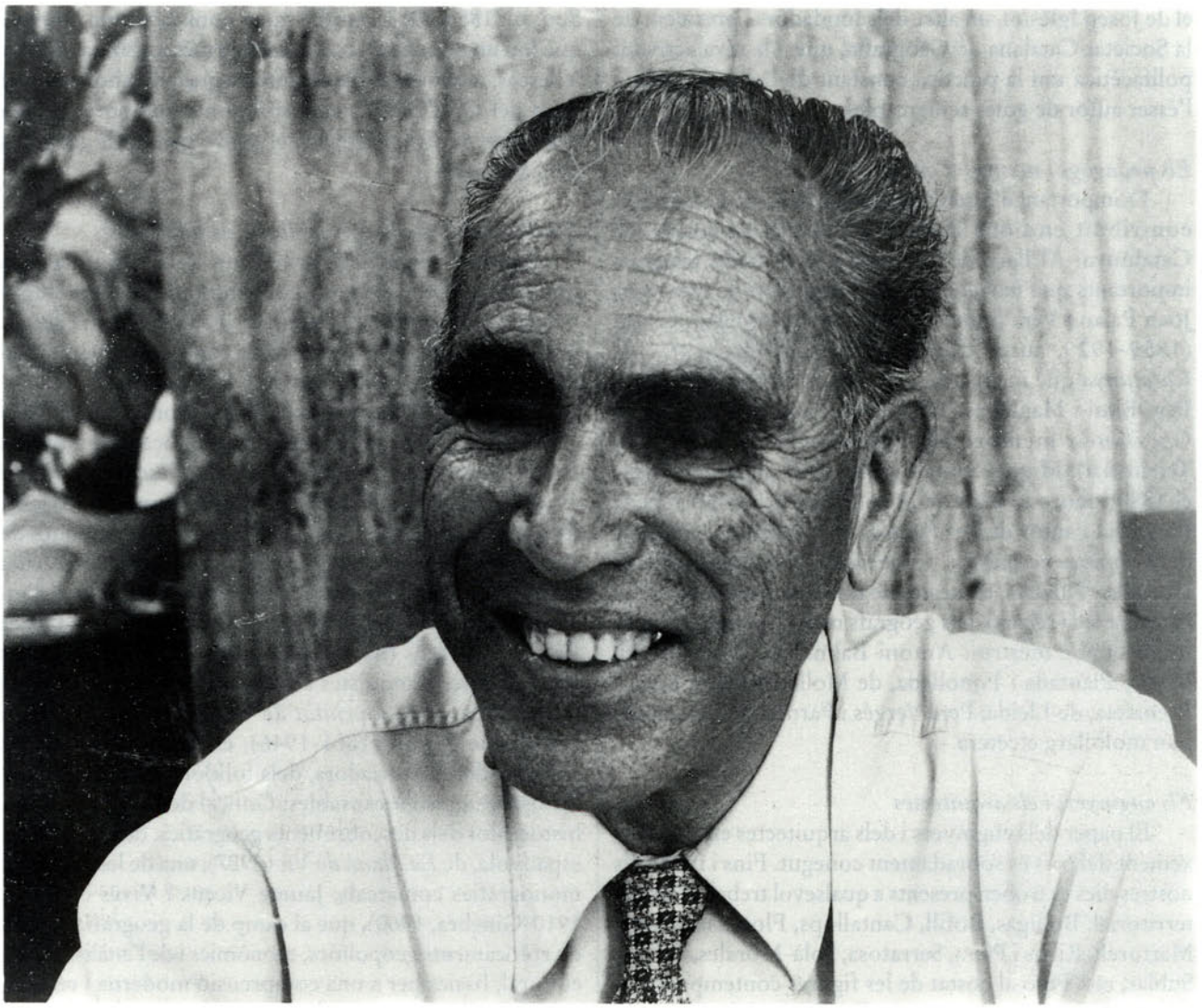
És per això que la resposta a la pregunta que encapçala aquest apartat no sorgirà dretament, sinó seguint un camí sinuós que ha d'ajudar més a la comprensió.

S'ha dit moltes vegades, i ja és conegut, doncs, que la geografia catalana s'ha format per l'actuació primerenca de tres corrents precisos: l'acció dels naturalistes, l'actuació dels pedagogs i l'activitat dels excursionistes. Tot, inclòs en un molt concret moment històric i cultural.

És clar que no resulta fàcil avaluar la influència de cadascun dels tres corrents perquè, en primer lloc, cal tenir present que algunes vegades l'home de ciència és, alhora, mestre i excursionista. Altrament, la participació de científics d'altres branques també fou notable.

Els naturalistes

Aquest és un grup gens homogeni; s'hi troben, de vegades treballant junts i altres vegades combatent-se, figures ben importants. Es poden citar, per exemple, personalitats com el precursor Joan B. Galobardes (segles XVIII-XIX), autor de tractats d'agricultura; com Odón de Buen, nascut a Zuera el 1863 i mort a l'exili de Mèxic el 1945, professor a la Universitat de Barcelona, de la que fou expulsat per les seves conviccions evolucionistes; com Francesc de Bolòs (1773-1844), el farmacèutic olotí que ajudà a conèixer la regió volcànica de la Garrotxa; com els botànics Carles Pau, de Sogorb, i Miquel Cuní (Calella, 1827-Barcelona, 1902), un dels fundadors de la Institució Catalana d'Història Natural; com el farmacèutic de Terrassa Pere Antoni Ventalló i Vintró, preocupat per les qüestions de la repoblació forestal; com el farmacèutic de Banyoles Pere Alsius, que també era arqueòleg, historiador i geòleg, el que trobà la famosa mandíbula de Banyoles; com els geòlegs i estudiosos de la geografia física, Jaume Almera, de Vilassar, que, a més, redactà estudis monogràfics i de geologia comarcal; Marià Faura i Sans, geòleg, paleontòleg, sismòleg i espeleòleg, impulsor dels estudis d'hidrogeologia, i Eduard Fontserè, sismòleg i meteoròleg (1870-1970), que creà el Servei Meteorològic de Catalunya; com Joaquim Febré, un dels organitzadors del Servei Meteorològic i redactor de l'*Atlas pluviomètric de Catalunya*, per a l'elaboració del qual obtingué la col·laboració de nombrosos mestres d'escola escampats per tot Catalunya; com el geòleg Norbert Font i Sagué, espeleòleg, geòleg que cultivà la geografia amb dedicació i va escriure *Lo Vallès* (1896) i la *Determinació de les comarques naturals i històriques* de Catalunya (1897), on incorporà un mapa de llarga anomenada; com el farmacèutic i botànic Pius Font i Quer (Lleida, 1888-Barcelona, 1964), un altre dels creadors de la ICHN; com Agustí Yàñez i Girona (1789-1844), naturalista, industrial, climatòleg i estudiós de la muntanya de Montjuïc; com el mecenes Rafael Patxot, que va nèixer a Sant Feliu de Guíxols i morí a Ginebra el 1964, el qual escriví *La pluviometria a Catalunya*; com Silvi Thos i Codina (1843-1911), geòleg i enginyer de mines, autor

El doctor Lluís Solé i Sabarís el juny de 1978, quan era president de la Societat Catalana de Geografia (Foto: *L. Casassas*)

de la *Descripción física y geológica de la provincia de Barcelona*; com el químic Joan Agell, de Sanaüja; com Joan Cadevall, de Castellgalí, autor d'una *Flora del Vallès*, i d'una *Flora de Catalunya* i d'una *Guía física y descriptiva del Vallès*, i tants d'altres. Val la pena acabar aquest grup amb el nom d'una figura tan propera com Lluís Solé i Sabarís, que fou president de la Societat Catalana de Geografia, el que des de la seva càtedra de Geografia Física de la Facultat de Ciències féu tant per al progrés de la geografia general de Catalunya; sense oblidar Emili Huguet del Villar (Granollers, 1871-Rabat, 1951), geògraf, edafòleg, esperit innovador, introductor de doctrines, enfocaments i metodologies ratzelianes.

Els excursionistes

Molts dels naturalistes citats foren excursionistes enduts per l'afany d'inventariar Catalunya, però molts d'altres excursionistes, no precisament científics naturalistes, també col·laboraren en el descobriment del país. Romanen clars els records de Ramon Arabia i Solanes, de Mataró; de Lluís Estasén i Pla, mestre d'escaladors; de Pau Font de Rubinat, el bibliòfil de Reus que fomentà l'excursionisme i la creació de grups excursionistes principalment per les comarques meridionals de Catalunya; de Jaume Massó i Torrents; d'Artur Osona i Formenté, el barceloní autor de guies excursionistes modèliques; de Juli Soler i Santaló, que des del Centre Excursionista de Catalunya fou un dels grans propulsors de l'excursionisme; de Rossend Serra i Pagès, que, a més, dedicà una bona part de la seva activitat a l'estudi del folklore de Catalunya; de Cèsar August Torres i Ferrerí, un altre autor d'immillorables guies excursionistes; de Pere Vidiella, de Reus, un dels darrers representants del tradicional excursionisme científic (1893-1975). També en aquest apartat val la pena acabar amb un nom rellevant,

el de Josep Iglésies, un altre dels fundadors i president de la Societat Catalana de Geografia, que a la seva activitat polifacètica uní la pràctica constant de l'excursionista i l'ésser autor de guies remarcables.

Els pedagogs i mestres d'escola

És important d'assenyalar que els mestres d'escola han contribuït en bona mesura a l'estudi geogràfic de Catalunya. Al llarg de la història hom troba geògrafs importants que havien exercit el magisteri de minyons: Joan Palau i Vera (mort el 1919), Francesc Flos i Calcat (1859-1929, autor d'una interessant *Geografia de Catalunya* que incloia un mapa de la divisió comarcal), Pere Blasi i Maranges (1885-1961, l'autor de *Les Terres Catalanes*, membre de la Ponència de la Divisió Territorial), Miquel Santaló i Parvorell (nascut a Vilaür el 1888 i mort a l'exili de Mèxic el 1962, membre de la Ponència i autor de *Per l'estudi de Catalunya, concepte de la comarca geogràfica*, primer assaig comarcal modern), Pau Vila i Dinarés, el mestre de tota una generació. Seria inacabable la relació dels geògrafs menys assenyalats que foren també mestres: Antoni Balmanya, de la Bisbal; Vicenç Plantada i Fonolleda, de Mollet; Ramon Serra i Prenafeta, de Lleida; Pere Vergés i Farnés, de Barcelona; i un molt llarg etcètera.

Els enginyers i els arquitectes

El paper dels enginyers i dels arquitectes en el coneixement del país és sobradament conegut. Fins i tot en els nostres dies es troben presents a qualsevol treball d'anàlisi territorial: Bohigas, Bofill, Cantallops, Florensa, Herce, Martorell, Ribas i Piera, Serratosa, Solà-Morales, Solans, Subias, etc. Però al costat de les figures contemporànies cal mencionar el fet que un grup d'enginyers i d'arquitectes poden ésser considerats, des de sempre, com a creadors d'una sensibilitat pels problemes territorials, és a dir, com a creadors d'un dels pilars més importants que sosté el cos de la geografia catalana. Hom pot citar, entre d'altres, Ildefons Cerdà (1815-76), enginyer i urbanista, autor del *Tratado general de la urbanización* i del Pla d'Eixample de Barcelona; Gaietà Cornet i Mas (1824-97), enginyer industrial autor de guies (de Barcelona, del "Viajero", etc.) i d'estudis territorials lligats amb la implantació de la xarxa de ferrocarrils; Lluís Creus i Vidal (1904-65), l'autor de la *Visió econòmica de Catalunya*, de la *Immigració a Catalunya*, i altres; Pere Garcia i Fària, injustament oblidat i negligit, enginyer de camins i arquitecte, cap del Servei de Sanejament de Barcelona i autor del *Proyecto de saneamiento del subsuelo de Barcelona*, que per la seva importància i vigència hom podria emparellar amb el Pla d'Ildefons Cerdà; Josep Mas i Vila, que morí el 1855, arquitecte, autor del *Pla topogràfic dels voltants de Barcelona*; els germans Nicolau i Santiago Rubió, els autors de la *Distribució en zones del territori català (Regional Planning)*; Esteve Sunyol (1856-1913), també excursionista i crític literari i que fou un dels autors comarcalistes més interessants; Sixt Yllescas, nascut el 1903, arquitecte que col·laborà amb el grup del GATCPAC, etc.; són noms que no es poden desconèixer si es vol entendre el camí seguit per la geografia de Catalunya.

Els historiadors, els antropòlegs i els folkloristes

Aquests científics formen un dels conjunts més nombrosos d'entre els que contribuïren al desenvolupament de la geografia a Catalunya i al coneixement i descobriment del país. Són figures força conegudes que, ara, cal mencionar pels seus lligams amb la geografia.

Potser es pot començar amb Celedoni Vilà, de Reus (1769-1821), autor d'una monografia local que hom ha de recordar com a precedent llunyà (*Descripción de mi estimada patria la villa de Reus*); Marià Maspons i Llabrós, de Granollers (1840-1901); Emili Morera i Llauradó, de Tarragona (1846-1918); Josep Pleyan de Porta, de Lleida (1841-91); Celestí Pujol (1843-91), numismàtic i autor d'un nomenclàtor molt ben fet de la província de Girona; Carles Rahola i Llorens (nascut a Cadaqués el 1881 i afusellat per les tropes franquistes a Girona el 1939), autor d'una monografia sobre *La ciutat de Girona*; Tomàs Reguer i Fossas, de Ripoll (1861-1946), en qui s'apleguen els corrents dels historiadors, dels folkloristes i dels excursionistes atents i incansables; Gonçal de Reparaz i Ruiz, historiador dels descobriments geogràfics, de la geografia espanyola, de *La Plana de Vic* (1927), una de les primeres monografies comarcals; Jaume Vicens i Vives (Girona, 1910-Ginebra, 1960), que al camp de la geografia aportà els enfocaments geopolítics, econòmics i de l'anàlisi sòciocultural, bàsics per a una comprensió moderna i real del territori, etc.

Els juristes i els economistes

Fou un col·lectiu que no tardà en preocupar-se de l'organització de l'espai i de les activitats productives, o sigui, del que es podria considerar camp propi de la geografia. Ben aviat hi aparegueren figures importants, com el precursor Bruniquer (1561-1641), que es podria considerar proper a la geografia pels seus treballs sobre organització municipal; com Isidor d'Angulo (Vilanova, 1812-l'Hospitalet, 1854), dedicat als problemes agraris, impulsor de la modernització de les explotacions agràries; com el barceloní Felip Bertran i d'Amat (1835-1911), autor de la *Vida corporativa de los pueblos*; com Felip d'Hita (1854-93), que efectuà estudis sobre l'agricultura al Pla del Llobregat i sobre el sanejament del delta; com l'advocat i editor Ernest Moliné i Brasés (1868-1940), impulsor de les reedicions d'obres geogràfiques antigues; com el terrassenc Domènec Palet i Barber (1872-1943), advocat i geòleg, militant a la "Fraternidad Republicana"; com el polític J.M. Vallès i Ribot (1849-1911), capdavanter del federalisme, autor d'un

Projecte de Constitució per a l'Estat Català (1883) i de l'obra fonamental *La asociación, el municipio, el cantón y la federación* (1872), on fixà ja els principis clars del municipalisme pactista.

Altres autors

Finalment, caldria anotar tot un seguit d'autors polifacètics que són difícils d'encasellar. Entre aquests es podrien assenyalar el barceloní Carles Ibàñez de Íbero (1825-91), matemàtic i militar, autor de notables treballs de geodèsia; el geòleg barceloní Jaume Marcet i Riba (1894-1963); el calafí Antoni Monfort, autor d'un *Plano de la ciudad de Barcelona y sus cercanías* (1818); el federal vilanoví Ramon Roig i Armengol, autor del *Mapa regional vinícola* de la província de Barcelona; el metge i historiador vigatà Joaquim Salarich i Verdaguer, cronista de Vic i autor de monografies locals; el maçó i historiador Salvador Sanpere i Miquel, autor d'una topografia de Barcelona i col·laborador de Carreras i Candi; l'arqueòleg i prehistoriador Josep de C. Serra i Ràfols, que fou president de la Societat Catalana de Geografia; Pelegrí Casades i Gramatxes, conferenciant, excursionista, historiador i advocat, autor de la monografia comarcal *Lo Llussanès*; Laureà Miró i Trepat; Pere i Jaume Maspons i Camarasa; Antoni Bergnes de les Cases, deista i hel·lenista, autor del *Diccionario geográfico universal* i del *Panorama universal*; el proselitista protestant Tomàs Beltran i Soler, autor de la *Descripción geográfica, histórica, política y pintoresca de España* y de l'*Itinerario descriptivo de Cataluña*, on assajà una divisió comarcal; Andreu Evelí i Arimon; Josep M. Font i Rius, l'historiador de l'origen dels municipis catalans; Vicenç de Frígola, el militar autor del primer nomenclàtor de Catalunya (1824); el fonamental Laureà Figuerola i Ballester (1816-1904), primer president de la Institución Libre de Enseñanza, polític, economista, estadístic, autor de la *Estadística de Barcelona en 1844*, on consten estudis sobre la demografia, el comerç i l'impacte de la revolució industrial a la ciutat de Barcelona, i autor de llibres escolars molt interessants; Manuel Escudé i Bartolí, també estadístic i demògraf (1856-1930), punt de partida dels estudis moderns d'estadística municipal i cap d'estadística de la Mancomunitat, autor del *Diccionario estadístico español*, de la *Memoria del estado actual de la agricultura, industria y comercio de la provincia de Barcelona*, de *La natalidad en Barcelona*, i d'altres obres que el col·loquen en un dels primers llocs entre els precursors de la geografia catalana moderna; Eduard Brossa, el cartògraf sabadellenc de Sant Andreu del Palomar, innovador dels estudis cartogràfics; Modest Martí, autor de la *Geografía histórica de Cataluña*, etc.

Cap a la resposta de la pregunta inicial

Com s'ha pogut veure, la història de la geografia catalana no és un corrent rectilini i ascendent de manera ininterrompuda, ni és un bloc homogeni, ni una escola reclosa amb dates d'obertura i de tancament establertes i inalterables, sinó que constitueix un caramull de personalitats diverses que, moltes vegades, no es dedicaren precisament i únicament només als estudis geogràfics, perquè tampoc les persones acostumen a ésser blocs monolítics amb dedicacions precises, ja que els límits entre les branques del saber mai no són rígids ni són impenetrables.

No obstant, hi ha persones més directament vinculades amb el que comunament es considera "la geografia". Com s'ha procurat fer en aquest treball, ara tampoc no es parlarà dels autors més recents que es podrien comptar entre aquest darrer grup, que o bé ja tenen un lloc prou clar en la història del pensament geogràfic de Catalunya o bé per la seva contemporaneïtat encara no és convenient de ferne una valoració final.

D'entre el conjunt d'autors més vinculats a la geografia cal assenyalar, però, el grup que contribuí, a redòs de Carreras i Candi, a l'elaboració de la *Geografia general de Catalunya*, tot just iniciat el segle XX.

L'aparició d'aquesta obra representà el final del període assintètic i l'aplegall de dades de la geografia catalana. Al primer volum, dedicat a la geografia general de Catalunya, hi col·laboraren alguns dels autors que s'han citat aquí: Faura i Sans, Font i Sagué, Sanpere i Miquel, Maspons i Camarasa, Moliné i Brasés, Pere Estasén, etc. El volum segon, dedicat a la ciutat de Barcelona, fou escrit per Carreras i Candi. Els autors dels altres volums, dedicats a cadascuna de les províncies, foren Joaquim Botet i Sisó (Girona), Emili Morera (Tarragona), Ceferí Rocafort (Lleida) i Cels Gomis (Barcelona).

Cels Gomis (Reus, 1841-Barcelona, 1915) fou enginyer de camins. Va ésser amic de Valentí Almirall, del que traduí algunes obres al castellà, i va prendre part activa en la Revolució de Setembre.

Va escriure llibres de geografia i d'història, articles sobre el folklore de Catalunya i d'observació de la naturalesa (*Meteorologia i agricultura popular*, *Lo llamp i els temporals*, *La lluna segons lo poble*, etc.), llibres de text per a infants, articles sobre botànica i sobre zoologia popular, etc.

Fou un escriptor curós i un científic ple de rigor que, com tants de la seva època, es dedicà plenament a l'excursionisme, primer des de l'Associació d'Excursions Catalanes i després des del Centre Excursionista de Catalunya.

La seva contribució a la *Geografia general de Catalunya* es caracteritza per la minuciositat de la informació aportada, pel detall precís, la veracitat i la fidelitat. Cels Gomis, que no era "oficialment" geògraf, no pot ésser oblidat en el moment d'assajar de comprendre el sentit de l'evolució de la geografia catalana.

Com s'ha volgut demostrar al llarg d'aquest article, hi ha molts autors que no s'haurien de desconèixer. Potser

encara manca una visió general d'aquella evolució i l'estudi aprofundit de l'aportació que al conjunt de la geografia han fet els diferents corrents del saber. Potser manca una valoració d'aquells autors que contribuïren a posar les bases d'un enfocament nou de la ciència, quan tot just la universitat tornà a Barcelona i s'intentava donar a la geografia una presència més digna dins el corrent renovador impulsat pels ensenyaments de Francesc X. Llorens i Barba, catedràtic a la Universitat de Barcelona des del 1847 al 1872, l'època de formació de Cels Gomis. No es pot oblidar el mestratge de Llorens, defensor de l'"esperit del poble", que manté els trets d'un caràcter que es reconeix des dels costums fins a la filosofia. No és estrany, doncs, que els homes immersos en la Renaixença fossin influïts per aquest pensament liberal-conservador, de gran trascendència en l'orientació general de la cultura catalana, fins i tot en la branca menys marcadament conservadora, com és el cas de Gomis.

Josep Massot diu que la dedicació de Cels Gomis com a folklorista fou "afavorida per la mobilitat constant a què l'obligaven les seves tasques d'enginyer". També li proporcionaren, és clar, un coneixement general i detallat del país que li permeté la seva descripció, d'una perfecció tan gran que fa que els seus judicis i les seves afirmacions encara siguin, avui, de molta utilitat.

Recordar els cent cinquanta anys del naixement de Cels Gomis pot justificar aquest esguard sobre la diversitat de camins i d'autors que han contribuït a la formació de la geografia catalana actual.

Lluís Casassas i Simó
President de la Societat Catalana de Geografia